

Kutadgu Bilig'de Bilgi ile İlgili Kavramsal Metaforlar

DR. ÖĞR. ÜYESİ RESUL ÖZAVŞAR*

Öz

Eserin *Kutadgu Bilig* olarak adlandırılması yazıldığı dönemde bilgiye verilen değeri göstermektedir ve eserde ideal birey, toplum ve devletin şekillendirilmesi açısından *bilgi* önemli bir kavram olarak karşımıza çıkar. Dönemin devlet yönetimine dolayısıyla toplumun hayatına yön veren bireylerin kavram dünyasında *bilgi* kavramının nasıl anlaşıldığının incelenmesi ve ortaya konulması dilimiz ve kültürümüz açısından önem arz etmektedir. Bu öneme binaen *bilgi* kavramıyla diğer kavramlar arasındaki ilişkinin ve *bilgi* kavram alanının boyutlarının belirlenmesi gerekir. İşte kavramlar arasındaki ilişkinin belirlenmesinde metaforlar ele alınabilecek önemli konulardan biridir. Metafor sadece bir dil meselesi değil aynı zamanda zihnimiz, kavram sistematığımız ve kültürle yakından ilişkilidir. Bu nedenle tam olarak *bilgi* kavramının *Kutadgu Bilig*'de nasıl anlamlandırıldığı *bilginin* girdiği metaforik eşleştirmeler ile ortaya konur. Tespit edilen metaforlara göre *bilgi*; meşale, ışık, danışman, rehber, göz, mühür, kalkan, silah, köstek, mal, inci, altın, deniz, nehir, giyecek, yiyecek, su, ilaç, koku, ateş, kardeş, süzek, süs, ruh olarak karşımıza çıkar. Bilginin kendilerine göre yapılandırıldığı bu kavramlar insan zihninde bir boyut bakımından daha net ve tecrübeyle sabittir. Sahip olunan bilgi ve tecrübe *bilgi* kavramının bir boyutunu ön plana çıkararak belirlemektedir. Böylece dönemin insanı *bilgi* kavramını yeniden değerlendirerek onu daha anlamlı hâle getirmektedir. *Kutadgu Bilig*'de *bilginin* yol gösterici, koruyucu, kötülüklerden engelleyici, besleyici, tedavi edici, olgunlaştırıcı, gizlenememe, ayırt edici, canlandırıcı, dönüştürücü gibi boyutları metaforik ilişkiye girdiği kavramlar sayesinde belirlenmiştir.

Bu çalışmada *Kutadgu Bilig*'de kavramsal metafor teorisine göre *bilginin* kavramlaştırılması, diğer kavramlarla girdiği metaforik ilişkiler ve bu ilişkilerde öne çıkan boyutlar ele alınacaktır.

Anahtar sözcükler: *Kutadgu Bilig*, bilgi kavramı, kavramsal metaforlar, metaforik ilişkiler

CONCEPTUAL METAPHORS ABOUT THE CONCEPT OF KNOWLEDGE IN KUTADGU BİLİG

Abstract

Naming the work as *Kutadgu Bilig* shows the value given to *knowledge* at the time it was written, and *knowledge* appears as an important concept in the work in terms of shaping the ideal individual, society, state. It is important for our language and culture to examine and reveal how *knowledge* is understood in the concept world of the individuals who shaped the state administration of the period and thus the life of the society. Based on this importance, the relationship between the concept of *knowledge* and other concepts and the dimensions of the *knowledge* concept field should be determined. At this point, metaphors are one of the important issues that can be addressed in determining the relationship between concepts. Metaphor is not only a matter of language, but also closely related to our mind, concept system and culture. For this reason, exactly how the concept of

* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, rozavsar@gmail.com, orcid: 0000-0002-4602-3270

Gönderim tarihi: 28.05.2021

Kabul Tarihi: 23.06.2021

knowledge is interpreted in *Kutadgu Bilig* is revealed by metaphorical pairing in which information is entered. According to the detected metaphors, knowledge appears as torch, light, counselor, guide, eye, seal, shield, weapon, shackle, goods, pearl, gold, sea, river, clothing, food, water, medicine, fragrance, fire, sister, strainer, ornament, spirit. These concepts, in which knowledge is structured according to themselves, are clearer in terms of one dimension in the human mind and are fixed by experience. The acquired knowledge and experience determine one dimension of the concept of knowledge by bringing it to the forefront. Thus, the human of the period reconstructs the concept of knowledge and makes it more meaningful. In *Kutadgu Bilig*, the dimensions of knowledge such as guiding, protective, preventing evil, nurturing, therapeutic, maturing, inability to hide, distinctive, refreshing, and transformative are determined by the concepts that it enters a metaphorical relationship.

In this study, according to the conceptual metaphor theory, the conceptualization of knowledge, the metaphorical relationships it enters with other concepts and the prominent dimensions in these relationships in *Kutadgu Bilig* will be discussed.

Keywords: *Kutadgu Bilig*, the concept of knowledge, conceptual metaphors, metaphorical relationships.

GİRİŞ

Edebî eserler yazıldıkları toplumların duygu ve düşünce dünyasından ve kültüründen bağımsız olarak düşünülemez. Bu yüzden edebî eserde kullanılan dil incelendiğinde, o toplumun hayata bakış tarzı, çevreyi ve bazı kavramları neye göre anlamlandırıldığı ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda ele alınabilecek dilsel unsurlardan biri kavramlar arasında aktarmaları içeren metaforlardır. Karamanlıoğlu (1970, s. 131), kültür tarihimiz açısından önemli bir yere sahip olan *Kutadgu Bilig* ismiyle ilgili teklifinde “insanı iki cihanda aziz edecek devlet bilgisi” anlamını öne çıkarmaktadır. Hem kitabın adında var olan hem de sözcüğün türevleri hariç yaklaşık 550 defa kullanılan “bilig: bilgi” kavramının incelenmesi bu açıdan önem arz etmektedir. Meşale, ışık, danışman, rehber, göz, mühür, kalkan, köstek, mal, inci, altın, deniz, nehir, giyecek, yiyecek, su, ilaç, koku, ateş, kardeş, süzek, süs gibi varlıklarla ilgili sahip olunan bilgi ve tecrübe *Kutadgu Bilig*'de *bilgi* kavramının yeniden değerlendirilmesini ve zihinde yapılandırılmasını etkilemektedir. Bu etki, *bilgi* kavramının alanının başka kavramların alanları ile olan sınırlarını ve farklarını da belirgin hâle getirmektedir.

Kutadgu Bilig ile ilgili kavramsal metafor teorisine göre bazı incelemeler yapılmıştır; ancak bu çalışmalar genel hatlarıyla kavramsal metaforları kapsamaktadır ve doğrudan bilgi kavramıyla ilgili değildir. Çetinkaya (2017), *Kutadgu Bilig*'de var olan deyimlerdeki metaforik yapıları inceleyerek kavramsal metaforları tespit etmiştir ve o dönem toplumunun genel olarak belli başlı kavramlara yaklaşımını ortaya koymaya çalışmıştır. Aydemir (2013), *Kutadgu Bilig*'de *bilgi* kavramının anlam çerçevesini tespit edip *bilgi* kavramını; ideal birey, toplum ve devlet kurgusuna göre değerlendirmiştir. Eker ve Kök (2019), *Kutadgu Bilig*'deki metaforları kültürel dil bilimi ve bilişsel dil bilimi bağlamında değerlendirerek bir taraftan bu metaforların bilişsel temellere oturduğunu diğer yandan toplumun yaşayış, algılayış, düşünce yapısını barındırdığından kültürel temellere dayandığını ifade etmişlerdir. Uçan Eke (2020), metafor ve kültür arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çekerek G. ve L. Zaltman'ın metafor çıkarım tekniğine göre *Kutadgu Bilig*'deki kap

metaforlarını tespit etmiş ve Yusuf Has Hacib'in düşünce dünyasından hareketle 11. yüzyıl Karahanlılar devri Türk-İslam kültürü ve o çağın dünya algısını ortaya koymaya çalışmıştır.

Semantik açıdan dillerin temel niteliklerinden sayılan metaforlar çok anlamlılığı doğuran etkenlerin başında gelmektedir. "Anlatılmak istenen kavram onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır; böylece bir gösterge yeni anlam kazanır." (Aksan, 2009, s. 62). Türkçe Sözlük'te (2011, s. 1665), "mecaz" olarak tanımlanan metaforlar öğrenmenin iki temel esası olan bilinenden bilinmeyene ve somuttan soyuta ilkelerine dayanmaktadır. Ayrıca, kelimelerin sınırlı sayıda olması kavramlar arasında eşleştirmelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Ocak vd. 2006, s. 295). Bu nedenle kavram sistematığımız belirli ilişkiler üzerine kuruludur. Aynı kavram alanı içerisinde benzetme dışı ilişkilendirmelerin (ad aktarması/metonimi) yanı sıra farklı kavramlar arasında benzetmeye dayalı ilişkilendirmeler (metafor) yapılmaktadır. Farklı bir varlık, durum veya hareketin ilk defa zihinde yapılandırılmasında sahip olunan bilgi ve tecrübenin etkisi vardır. Çevreyi zihinde yapılandırırken kavram alanlarını hem genişletiriz hem de diğer kavram alanları ile farklarını belirginleştiririz (Çetinkaya, 2017, s. 378). Çoğu kavram kısmen öteki kavramlara göre anlamlandırıldığı gibi metaforun özü de bir şeyi başka bir şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir (Lakoff vd. 2015, s. 92). Kavramlar arasındaki bu ilişkileri kullanılan dilde görmek mümkündür; edip ve şairlerin eserlerinde kullandıkları dilin yanı sıra günlük dilde de toplumun bir kavramı, başka bir kavram alanına ait göstergelerle ifade ettiğine şahit oluyoruz. Bu durum metaforun sadece bir dil sorunu olmadığını aynı zamanda insanın kavram sistematığıyla de ilgili olduğunu gösterir (Lakoff vd. 2015, s. 27-30).

İnsan zihni, bir kavram alanının çıkarım modellerini bir diğer kavram alanı hakkında akıl yürütmek için metaforik eşleştirmeler yaparak sistemli bir şekilde kullanmaktadır ya da zihin, bir tür kavramı başka bir tür kavrama göre anlar ve tecrübe eder. Söz konusu metaforik eşleştirmeler, rastgele değil dünyadaki bedensel ve zihinsel tecrübelerimizle şekillenir. Lakoff ve Johnson, bu fenomeni kavramsal metafor ve bu tür alanların sistematik karşıtlıklarını metaforik eşleştirme şeklinde adlandırmaktadır (Lakoff vd. 2015, s. 27-39). Söz gelimi, TEORİLER BİNADIR kavramsal metaforunun dildeki yansımalarını "Teorinizin *temeli* var mı? Daha fazla delile ihtiyaç var, yoksa teoriniz *çökecek*. Teoriyi sıkı argümanlarla *takviye etmek* zorundayız." gibi önermelerde; DÜŞÜNCELER BİTKİLERDİR kavramsal metaforunun dildeki yansımalarını "Düşünceleri nihayetinde *meyve vermeye* başladı. Bu düşünce daha *dalındayken* öldü. Bu yeni *filizlenen* bir düşüncedir." (Lakoff vd. 2015, s. 80) gibi önermelerde buluruz. DÜŞÜNCELER ÜRÜNLERDİR kavramsal metaforunun tanıklarını "Gerçekten yeni düşünceler *imâl ediyoruz*... Hayret edilecek oranda düşünce *üretir*. Entelektüel *üretkenliği* son yıllarda arttı." gibi önermelerde; DÜŞÜNCELER MALLARDIR kavramsal metaforunun yansımalarını "... Bu fikri *satın alamayacak*. Bu düşüncüyü kesinlikle *satamaz*. İyi düşünceler için daima bir *pazar* vardır." gibi önermelerde; DÜŞÜNCELER KAYNAKLARDIR kavramsal metaforunun tanıklarını "Düşüncelerini *tüketti*. Düşüncelerini küçük projelerde *harcama*." gibi önermelerde buluruz (Lakoff vd. 2015, s. 81). AŞK BİR HASTALIKTIR kavramsal metaforunun dildeki tanıklarını "Bu *hastalıklı* bir ilişki. *Güçlü, sağlıklı* bir evlilikleri var... Evlilikleri *ölmek* üzere. *Bitkin* bir ilişki." gibi önermelerde; AŞK DELİLİKTİR kavramsal

metaforunun tanıklarını “Onun için çıldırıyorum. O, aklımı başımdan alıyor.” gibi önermelerde; AŞK BÜYÜDÜR kavramsal metaforunun dildeki tanıklarını “Beni büyüledi... Onunla büyülendim. O büyüleyici.” gibi önermelerde; AŞK SAVAŞTIR kavramsal metaforunun dildeki yansımalarını “O, hızlı fetihleriyle bilinir. Kocası için savaştı fakat galip gelen metres oldu... Onun annesiyle müttefik oldu.” gibi önermelerde buluruz (Lakoff vd. 2015, s. 83-84).

Metaforlar bize bir kavramın bir boyutunu diğerine göre kavrama imkânı verirken yani bir boyutu üzerinde odaklanmamızı sağlarken diğer yandan metaforla uyuşmayan kavramın diğer boyutlarından bizi uzaklaştırır. Örneğin, TARTIŞMA SAVAŞTIR kavramsal metaforu bizim dikkatimizi tartışmanın çatışma boyutları üzerine çekerken tartışmanın ortak boyutlarından/uzlaşımlardan uzaklaştırır (Lakoff vd. 2015, s. 35). Kavramsal metaforlar iki kavram arasındaki bazı boyutları vurgular, bazı boyutları gizler.

Kavramsal metaforlar kültürden kültüre farklılıklar gösterebilir ve dillerin metafor sistematigi evrensel değildir; metaforlar daha çok kültürün asli unsurudur (Kövecses, 2005, s. 1-2). Bir kültürde var olan temel değerlerin çoğunluğuyla kavramların metaforik yapısı arasında bir tutarlılık vardır. Ancak farklı kültürlerdeki kavramsal metaforlar karşılaştırıldığında ortak kavramsal metaforlar bulunabileceği gibi tersine işleyen metaforlar da bulunabilir. Örneğin, bir kültürde AKTİF OLAN YUKARIDA, PASİF OLAN AŞAĞIDADIR şeklinde olan kavramsal metafor başka bir kültürde tersine işleyebilir (Lakoff vd. 2015, s. 50-53). Bu duruma bir dilin farklı zaman diliminde kavramsal metaforların, kültürel değişim ve insanın çevresiyle ilgili tecrübelerindeki değişime bağlı olarak değiştiğini de eklemek gerekir.

İşte bu çalışmada Lakoff ve Johnson’ın ortataya koydukları bu anlayışa göre *Kutadgu Bilig*’de dolayısıyla dönemin toplumunda “bilig: bilgi” kavramının nasıl algılandığı bilişsel süreçler ve kültürel etkiler dikkate alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

1. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEM

Bir kavram alanının diğer kavram alanına göre yapılandırılmasıyla şekillenen metaforlar; bireylerin ve toplumların varlık, durum ve hareketlere nasıl baktığının ortaya konması açısından önemlidir. Devlet yönetimine dolayısıyla toplumun hayatına yön veren bireylerin düşünce dünyasında *bilgi* kavramının nasıl anlaşıldığının incelenmesi ve ortaya konulması kültür tarihimiz bakımından önem arz etmektedir. Figüratif yapının ön planda olduğu dilsel ögelerde kendini gösteren kavramsal metaforlar, dil incelemelerine de büyük katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada insanları dünya ve ahiret hayatında devlete, saadete iletecek *bilgiyi* içeren *Kutadgu Bilig*’deki *bilgi* kavramıyla ilgili metaforlardan hareketle o dönemin toplumunda ve kültüründe *bilgi* kavramının nasıl anlaşıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Reşid Rahmeti Arat tarafından hazırlanan *Kutadgu Bilig Yusuf Has Hacib* (Arat, 2008) ve Mustafa S. Kaçalın tarafından hazırlanan *Kutadgu Bilig Metin* (Kaçalın, b.t.) adlı eserler esas alınmıştır. Özellikle beyitlerin Türkiye Türkçesine çevirisinde Arat’ın çevirisi esas alınmıştır; ancak *Kutadgu Bilig* indeksi ve *Divanü Lûgat-it-Türk* dizini de dikkate alınarak ilgili metaforu yansıtabilecek değişiklikler yapılmıştır. Çalışma, *Kutadgu Bilig*’deki “bilig: bilgi” kavramıyla ilgili kavramsal metaforlarla sınırlandırılmıştır. Tespit

edilen metaforlar, genel olarak metaforda ön plana çıkan *bilgi* kavramının özelliği/boyutu dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Kavramsal metaforlar literatürde kabul gören şekilde kaynak kavramsal alanı ve hedef kavramsal alanı içeren, tamamı büyük karakterlerle cümleler (X, Y'DİR) biçiminde verilmiştir.

2. BULGULAR

11. yüzyılda idarecilere, insana ve topluma doğru yolu göstermek amacıyla yazılmış *Kutadgu Bilig'*de *bilgi* belirli boyutlarıyla öne çıkan somut varlıklara göre yapılandırılmaktadır. *Bilginin* yol gösterici özelliği için *meşale, ışık, danışman, rehber, göz* gibi metaforlar; *bilginin* koruyucu ve engelleyici özelliği için *mühür, kalkan, silah, köstek, giyecek* gibi metaforlar; *bilginin* değeri için *mal, inci, altın* gibi metaforlar; *bilginin* genişliği, çokluğu ve tükenmezliği için *deniz* ve *nehir* metaforları; *bilginin* besleyici özelliği için *yiyecek, su* gibi metaforlar; *bilginin* tedavi edici özelliği için *ilaç* metaforu; *bilginin* olgunlaştırıcı özelliği için *ateş* metaforu; *bilginin* gizlenememe özelliği için *misk kokusu* metaforu; *bilginin* sağladığı çoklu yarar için *kardeş/akraba* metaforu; *bilginin* ayırt edici özelliği için *süzek* metaforu; *bilginin* estetik yönü için *süs* metaforu; yanlış ve eksik *bilginin* zararı için *düşman* metaforu; *bilginin* dönüştürücü gücü için *kimya/iksir* metaforu; *bilginin* canlandırıcı özelliği için *ruh* metaforu kullanılmıştır:

2.1. Bilginin Yol Gösterici Özelliği

*Kutadgu Bilig'*de *bilgi*; ideal birey, toplum ve devleti şekillendirecek idareciler için yol gösterici özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır ve bu boyuta odaklanacak kavramlarla metaforik ilişkilere girmektedir. Ayrıca kültürümüzde HAYAT, BİR YOLDUR metaforu geçmişten günümüze var olan bir metafordur ve *bilginin* yol gösterici yönüne dair metaforları bu metaforla birlikte düşünmek daha anlamlı olur. Zorlu hayat yolunda insana yol gösterecek bir *rehber* gerekir, dönüm noktalarında danışacak bir *danışman*, karanlıkta yolunu aydınlatacak bir *meşale, ışık* kaynağı ve görececek bir *göz* gerekir. *Bilginin* bahsettiğimiz bu boyutunu ortaya koyacak kavramsal metaforları şöyle sıralayabiliriz:

BİLGİ, REHBERDİR	Kaynak alan: REHBER→Hedef alan: BİLGİ
------------------	---------------------------------------

*Kutadgu Bilig'*de amaca giden yolda birey ve idareciler için *bilgi* rehber olarak karşımıza çıkar; onların elinden tutarak doğru yolda kalmalarını, asla yanılmamalarını sağlar. *Bilgi* iyi rehber olarak insanın iki cihanda da saadeti elde etmesine yardımcı olur. *Bilgi* o kadar iyi bir rehberdir ki onunla göğe bile yol bulunur (imkânsız başarılı).

KB/5478 “*hazîne telim bar er at sü üküş / kamuğ işe yolçı bilig bar ukuş*” = “Hazinen çok, adamların ve askerlerin var; her türlü işe rehber olan bilgi ve akla sahipsin.”

KB/208 “*kamuğ edgülikler bilig aşğı ol / bilig birle buldı mesel kökke yol*” = “Bütün iyilikler *bilginin* faydasıdır; bilgiyle göğe bile yol bulunur.”

KB/302 “*yağız yér öze yalñuk oğlı elig / kötürdi kamuğka yetürdi bilig*” = “İnsanoğlu hangi işe el attıysa, onu, o işe bilgisi erişirdi.”

KB/350 “*kitâb atı urdum kutadğu bilig / kutadsu okıǵlıka tutsu elig*” = “Kitabın adını Kutadgu Bilig koydum; okuyana kutlu olsun ve elinden tutsun.”

KB/1842 “*bu iki bile boldı yalñuk uluǵ / bu ikin oñarur könilik yoluǵ*” = “İnsanoǵlu bu ikisi (bilgi ve akıl) ile yükselmiştir; doğruluk yolunda bu iki şey ile amacına ulaşır.”

KB/2447 “*tetiǵ bolsa mâlka muñadmaz bolur / bilig bilse işte yañılmaz bolur*” = “İnsan zeki olursa, asla mala muhtaç olmaz; bilgili olursa işinde asla yanılmaz.”

BİLGİ, DANIŞMANDIR	Kaynak alan: DANIŞMAN →Hedef alan: BİLGİ
--------------------	--

Kutadgu Bilig'de bir iş yaparken birileriyle mutlaka fikir alışverişinde bulunulmasının gerekliliği vurgulanır. Hele bu danışma işi *bilgi* danışmanı ile olursa başarılmayacak iş yoktur. Ayrıca *bilgi*yi bir danışman gibi *altın toplayıp yemesini bilmeyen cimriler* ve *dönek huylu dünya* hakkında fikrini beyan ederken buluruz. 1. Bilgi danışman gibidir. 2. Danışmana bir problem götürdüğünde çözüm üretir; aynı şekilde bilgi de bir problem karşısında çözüm üretir. 3. Bilgi, dünya hakkındaki tecrübelerini bir danışman gibi sana bildirir. *Danışman* kavramına ait bu tecrübeler ve boyutlar *bilgi* kavramının yol gösterici boyutunun yeniden değerlendirilmesinde kullanılır.

KB/5209 “*kılıkıñ köni tut kılınçñ silig / ukuş bolsu yolñ kēneşçiñ bilig*” = “Tavrın doğru, yaptıkların temiz olsun; yolun akıl, danışmanın bilgi olsun.”

KB/5657 “*kēneşe kēñür ol kişiğe bilig / kēneşe bilig kirse yetlür elig*” = “Danışırsa kişinin bilgisi genişler; danışma işine bilgi girerse, o iş tereddütsüz elde edilir.”

KB/1673 “*negü tér eşitgil saranıǵ bilig / ay çırǵuy ay muñluǵ ay tüǵmiş elig*” = “Bilgi, cimri hakkında ne der, dinle: Ey zavallı, ey çaresiz, ey sıkı el.”

KB/398 “*ukuş ötkünür kör bilig bildürür / yayıǵ dünyâ kılın saña ukturur*” = “Bak, akıl arzeder ve bilgi bildirir; dünyanın dönek huyunu sana anlatır.”

BİLGİ, IŞIK/ MEŞALEDİR	Kaynak alan: IŞIK/MEŞALE →Hedef alan: BİLGİ
------------------------	---

İnsanın doğruluk yolundan sapmaması yolunun bilgiyle aydınlatılmasına bağlıdır. *Kutadgu Bilig*'de *bilgi* bu boyutuyla hem *ışıktır* hem de *ışığın kaynağı meşaledir*:

KB/214 “*biliglig çıkarmasa bilgin tilin / yarutmaz anıñ bilgi yatsa yılın*” = “Bilgili bilgisini diliyle meydana çıkarmazsa, yıllarca yatsa bile, onun bilgisi çevresini aydınlatmaz.”

KB/288 “*ukuş ol yula teg karañku tüni / bilig ol yarukluk yaruttı séni*” = “Akıl karanlık gecede bir meşale gibidir; bilgi seni aydınlatan bir ışıktır.”

KB/2243 “*negü tér eşitgil ay bilgi öǵüz / bilig birle köñli yarunmuş köǵüz*” = “Bilgisi deniz gibi derin, gönlü ve göǵsü bilgiyle aydınlanmış kişi ne der, dinle.”

Ayrıca bu metaforu, HAYAT YOLDUR kavramsal metaforuyla beraber düşündüğümüzde insanın bu zorlu yolcuğunda GECELERİ/ ZOR GÜNLERDE yolunu aydınlatacak olan âlimlerin bilgisidir:

KB/4341 “*takı bir kotu bilge ‘âlimler ol / olar ‘ilmi halkka yaruttaçı yol*” = “Diğer bir zümre de bilge âlimlerdir, onların ilmi halkın yolunu aydınlatır.”

KB/4347 “*olar ‘ilmi boldı bodunka yula / yarusu yula tünle azmaz yola*” = “Onların ilmi halk için meşale oldu; geceleyn meşale yanarsa insanlar yolunu şaşırılmaz.”

BİLGİ, GÖZDÜR	Kaynak alan: GÖZ →Hedef alan: BİLGİ
---------------	-------------------------------------

Çevremizi algılamamızı sağlayan duyu organlarımızdan görme duyu organı göz ilk sırada gelir. Hacib’e göre körlerin yolunu şaşırılmaları doğaldır (KB/493), körler kendilerine ne yaklaşırsa ona tutunurlar (KB/664). İnsanın yaşamı için gözün önemi neyse bilginin önemi de aynı mesabededir; *bilgi* bir göz gibi onun doğru yoldan çıkmasına mâni olacaktır. *Kutadgu Bilig*’de gözü olmayan körlerin bu yönlerine göre, bilgisizlik durumu yapılandırılmıştır. Bu sebeple Yusuf Has Hacib, eserinde bilgisizliği körlük olarak algılamıştır. Bu yüzden bilgisizlere körlüklerini gidermek için bilgidен paylarını almalarını tavsiye etmiştir:

KB/179 “*bilgisiz karağu-turur belgülüg / yori ay bilgisiz bilig al ülüg*” = “Bilgisiz insan, şüphesiz kördür; yürü, ey bilgisiz, bilgidен payını al.”

KB/271 “*bilgisiz karağu-turur belgülüg / ây közsüz karağu bilig al ülüg*” = “Bilgisiz, muhakkak ki kördür; ey gözsüz kör, bilgidен hissini al.”

KB/178 “*kalı mundağ erse bilip sözle söz / sözüñ bolsu közsüz karağuka köz*” = “Mademki böyledir, sözü bilerek söyle; sözün olsun gözsüz körlere göz.”

2.2. Bilginin Koruyucu ve Engelleyici Özelliği

Kutadgu Bilig’de *bilgi*; birey ve toplumu olumsuzluklara karşı koruyucu ve yanlış yapmaktan engelleyici özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır ve bu boyuta odaklanacak silah, kalkan, mühür, köstek, giyecek gibi kavramlarla metaforik ilişkilere girmektedir. Bireyin nefsi sınırsız arzu ve isteklere sahiptir; birey bu açıdan nefsiyle bir savaş hâlinindedir ve bu savaşta *bilgi* nefse karşı kullanılacak bir *silah*tır. İnsan ahirette hesaba çekilecek ve iyi olanlar cennetle ödüllendirilecek, kötü olanlar cehennemle cezalandırılacak. *Bilgi* insanın cehenneme girmesini engelleyecek bir *mühür*dür. Devleti yöneten bürokratlar arasında bir çekişme ve mücadele vardır. *Bilgi* bu insanların rütbelerini yükseltir ve onlar için rakiplerine karşı koruyucu bir *kalkan* olur. İdeal insanı yapılandıran *Kutadgu Bilig*’de yine *bilgi* insanı kötü şeylere gitmesini engelleyen bir *köstek* olarak karşımıza çıkar. Ayrıca insanı çevresel koşullara karşı koruyan bir *giyecektir*. Bilginin koruyucu ve engelleyici boyutuna odaklanan metaforlar şunlardır:

BİLGİ, SİLAHTIR	Kaynak alan: KILIÇ →Hedef alan: BİLGİ
-----------------	---------------------------------------

İslami literatürde düşmanla savaş küçük cihad, nefis ile savaş daha önemli ve büyük cihad olarak görülmektedir (Köse, 2007, s. 42-45). Bu metaforu NEFİS, DÜŞMANDIR kavramsal metaforuyla beraber düşünmek gerekir. Düşmanla savaşta kılıç, kalkan, mızrak gibi savaş aletleri kullanılır; ancak daha büyük düşman olan nefisle savaşta silah olarak *bilgi* kullanılır. İlgili beyitler

incelendiğinde insanın kendi nefsiyle bir savaşta olduğu anlaşılmaktadır; *bilginin* de bu savaşta düşman olan heva ve hevese karşı bir *silah* olarak kullanılması tavsiye edilmektedir.

KB/5472 “*havâñını ukuş birle başğıl utup / bu nefsiñ bilig birle yençgil tutup*” = “Heva ve hevesini yenerek ona akıl ile hâkim ol; bilgiyle nefsinin başını ez.”

KB/5474 “*et öz tüz tilese havâ boynı sı / havâ ölse könlür et öz egrisi*” = “Bedeninin düzelmesini istersen heva ve hevesin boynunu ez; heva ölürse beden eğrilikleri düzelir.”

KB/5473 “*negü tér eşitgil bilig bérğüçi / bilig birle nefsig havâğ başğuçı*” = “Bilgi veren ve bilgiyle heva ve nefisini alt eden insan ne der, dinle!”

KB/3346 “*havâka basıkma ukuş birle kes / et öz baş kötürse bilig birle bas*” = “Hevesine yenilme, akıl ile biç; beden isyan ederse bilgiyle bastır.”

BİLGİ, MÜHÜRDÜR	Kaynak alan: MÜHÜR →Hedef alan: BİLGİ
-----------------	---------------------------------------

Kutadgu Bilig'de *bilginin* insanı doğru yola ilemesine dair *ışık, meşale, rehber, danışman* gibi birçok metafor vardır. Bu metaforda ise *bilginin* insanı yanlıştan alıkoyan yönüne dikkat çekilmiştir ve insanın cehennemden kurtuluşunun *bilgiyle* olacağı ifade edilmiştir. Söz konusu metafor Allah-kul ilişkisi, kulun üzerindeki ibadet vazifesinde *bilginin* durumuyla ilgili kullanılmıştır. *Bilgiyle* Allah'ın buyruklarına uygun ibadet edilir; bu yüzden önce ilim öğrenmek gerekir. Cahilin ibadetle meşgul olmasından âlimin uyumasının sevabı daha çoktur. *İlimle* ibadete yaklaştığında kul için *ilim*, cehennem kapısını kapatan bir *mühür* olur.

KB/3223 “*bilig birle yakğıl bayat tapğıña / bilig tamğa bolur tamu kapğıña*” = “Tanrı ibadetine bilgiyle yaklaş; bilgi, cehennem kapısını mühürler.”

İki kavram arasındaki metaforik eşleşmeler: *Mühür* kapılara vurulduğunda kesin olarak o kapıyı kapatır; aynı şekilde *bilgi* de cehennem kapısını kapatır. *Mühür* vurulan kapıdan girilmez; *bilgiyle* mühürlenmiş cehennem kapısından girilmez.

BİLGİ, KALKANDIR	Kaynak alan: KALKAN →Hedef alan: BİLGİ
------------------	--

Bürokraside üst rütbeler için bir mücadele vardır; işte bu mücadelede bilgi sahibi olanların yeri başköşedir ve bilgileri bu idarecileri koruyan sağlam bir kalkandır. *Kalkan/bilgi* edinmeden bu mücadeleye girişenler rakiplerine karşı korumasız kalırlar, yerlerini koruyamazlar:

KB/6605 “*bilig bil özüñke orun kıl töre / bilig bilse özke idi berk tura*” = “Bilgi bil ve yerin başköşe olsun; bilgi, bilen için sağlam bir kalkandır.”

BİLGİ, KÖSTEKTİR	Kaynak alan: KÖSTEK →Hedef alan: BİLGİ
------------------	--

Günümüz toplumunda *bilgi* kavramını *köstek* kavramıyla birlikte düşünmek pek mümkün olmasa da *Kutadgu Bilig*'de *bilginin* insanı bilinçlendirerek ona sorumluluk yükleyici yönü *köstek* kavramı üzerinden somutlaştırılmıştır. İnsanın nefsi hayvan gibi arzularının peşinde koşar; *bilgi* kösteği ise onu bu durumdan alıkoyar. Muhafaza edilmesi gereken nefse *bilgi* ve akılla köstek

vurulmalıdır; tıpkı insanın sevdiği atını köstekli tuttuğu gibi. *Bilgiyle kösteklenen insanın kötü ve cirkin şeylere gitmesi düşünülemez.*

KB/6614 “*biliglig kişeldi turup yügrümez / biligsiz yorır kör tilekin süre*” = “Bilginin ayakları kösteklendi, kalkıp koşamaz; bilgisiz de arzularının peşinde durmadan koşar.”

KB/6615 “*ay bilge kişeldiñ biligsiz yorır / biligsiz kişelse kişenin bura*” = “Ey âlim, senin ayağında köstek var; bilgisiz ise yürür; bilgisiz biri kösteklenirse sen onun kösteğini sıkılaştır.”

KB/314 “*kişen ol kişike bilig hem ukuş / kişenlig yarağsızka barmaz üküş*” = “Bilgi ve akıl kişi için bir köstektir; kösteklenmiş kişi yakışsız şeylere pek gitmez.”

BİLGİ, GİYECEKTİR	Kaynak alan: GİYECEK →Hedef alan: BİLGİ
-------------------	---

Kültürün bir parçası olan giyeceğin tarihinin ilk insan Âdem peygambere kadar dayandığı bilinmektedir. Zaman içinde ham maddesi değişse de giyeceğin insanı çevresel koşullara karşı koruyucu işlevi değişmedi. Ayrıca kültürümüzde giyecek bedende başkaları tarafından görülmemesi gereken yerleri örterek yabancı bakışlara karşı bir bariyer oluşturmaktadır. *Kutadgu Bilig*'de *bilgi* ve *giyecek* arasında kurulan metaforik eşleşmede giyeceğin bu iki boyutu öne çıkarılmaktadır.

KB/321 “*biligligke bilgi tükel ton aş ol / biligsiz kılınçı yarıwuz koldaş ol*” = “Bilgili kişiye bilgi yeterli giyecek ve yiyecektir; bilgisizin yaptıkları kendisine kötü arkadaştır.”

2.3. Bilginin Değeri

Kutadgu Bilig'de birey, toplum ve devlet açısından *bilginin* değeriyle ilgili boyut da işlenmekte ve bu boyutu öne çıkaracak kavramlarla metaforik ilişkiler kurulmaktadır. *Bilgi* hazinedeki değerli metadır, insanın gönül denizinde yatan incidir, toprak altında yatan altındır, hırsız ve dolandırıcıların çalamayacağı servettir/maldır. Bilgi değerli cevherdir; bilgi sahibi olan beyler/hükümdarlar da bu nedenle *bilgi* hazinesidir. Söz konusu cevherler ve bilgi arasında değer, bulunduğu yerler ve miktarları açısından bir metaforik eşleştirme vardır. 1. İnci deniz dibinde yatan, altın ise kara toprağın altında yatan değerli cevherdir; aynı şekilde bilgi de insanın gönlünde yatan değerli bir cevherdir. 2. İnci denizin dibinden, altın da yerin altından çıkartılmadığında değer bakımından taştan farkı yoktur; aynı şekilde bilgi de dille gönlüden çıkartılmazsa bir değeri yoktur. 3. İnci ve altın az bulunduğu gibi bilgi de nadirattandır. Bilginin değeriyle ilgili boyuta odaklanan kavramsal metaforları şöyle sıralayabiliriz:

BİLGİ, METADIR	DEĞERLİ	Kaynak alan: İNCİ/ ALTIN/ MÜCEVHER →Hedef alan: BİLGİ
-------------------	---------	---

KB/211 “*kişi köñli tüpsüz teñiz teg-turur / bilig yinçü sanı tüpinde yatur*” = “İnsanın gönlü dipsiz deniz gibidir; bilgi, inci gibi deniz dibinde yatar.”

KB/212 “*teñizdin çıkarmasa yinçü kişi / gerek yinçü bolsun gerek say taşı*” = “İnsan inciyi denizden çıkartmazsa inci ve çakıl taşı arasında (değer bakımından) bir fark yoktur.”

KB/213 “*yağız yér katındaki altun taş ol / kalı çıksa begler başında tuş ol*” = “Yağız yerin altındaki altın, taştan farksızdır; oradan çıkınca beylerin başında tuş tokası olur.”

KB/1658 “*yanut bérdi ögdülmiş aydı ay beg / bilig ordusu ay kişilerde yég*” = “Ögdülmiş yanıt verdi: Ey beyim, dedi, ey bilgi hazinesi, ey kişilerin iyisi,”

KB/1906 “*bilig ordusu ol bu begler özi / biligsiz bolur kul nerek kul sözi*” = “Beylerin kendisi bilgi hazinesidir, kul biligsiz olur; kul sözünün ne değeri var.”

BİLGİ, DEĞERLİ MALDIR	Kaynak alan: MAL →Hedef alan: BİLGİ
-----------------------	-------------------------------------

Bilginin değer boyutuyla öne çıkarıldığı metaforlardan biri de değerli mal metaforudur. İyi bir tacirin mahareti bir malın değerini doğru bir şekilde belirleyebilmesiyle ölçülür. Bilginin değerini de *bilgi* alıp satan bilgeler bilir. *Kutadgu Bilig*'de *bilgi* bu yönüyle alınıp satılan ve tükenmeyecek, çalınamayan değerli mal olarak karşımıza çıkar. Ayrıca 4508'de oğula bütün erdemlerin tam olarak öğretilmesi, *bilgi*yle eğitilmesi durumunda bu erdemlerle zaten mal sahibi olabileceği anlatılmıştır. Çocuğa miras olarak mal bırakmak yerine *bilgi* ve edep verilirse iki dünyada çocuk kâr edecektir:

KB/313 “*bilig baylık ol bir çığay bolğusuz / tegip oğrı tevlig anı alğusuz*” = “Bilgi tükenmeyecek bir servettir; hırsız ve dolandırıcının eli ona erişemez, alamaz.”

KB/470 “*ukuş kadrini hem ukuşluğ bilir / bilig satsa bilge biliglig alır*” = “Aklın kıymetini yine akıllı bilir; bilgenin sattığı bilgiyi de bilgili alır.”

KB/472 “*bilig kıymetini biliglig bilir / ukuşka ağırlık biligdin kelir*” = “Bilginin kıymetini bilgili bilir, akıla hürmet bilgiden gelir.”

KB/473 “*negü bilge télve bilig kadrini / bilig kayda bulsa biliglig alır*” = “Bilginin kıymetini deli nereden bilecek; bilgiyi, nerede bulursa bulsun bilgili alır.”

KB/4506 “*oğul kızka ögret bilig hem edeb / añar iki ajun anıñ asğı tap*” = “Oğluna kızına bilgi ve edep öğret; her iki dünyada bu onlar için faydalı olur.”

2.4. Bilginin Genişliği, Çokluğu ve Tükenmezliği

Kutadgu Bilig'de birey, toplum ve devlet açısından bilginin hacmiyle ilgili boyut da işlenmekte ve bu boyuta odaklanacak kavramlarla metaforik ilişkiler kurulmaktadır. Bu boyut deniz ve nehir kavramlarının sağladıkları bol su kaynakları yönüyle eşleşmektedir. Bilginin hacmiyle ilgili boyuta odaklanan kavramsal metaforları şöyle sıralayabiliriz:

BİLGİ, DENİZDİR	Kaynak alan: DENİZ →Hedef alan: BİLGİ
-----------------	---------------------------------------

KB/480 “*negü tér eşit emdi bilgi teñiz / sözün yañzatur körse kızğu meñiz*” = “Dinle şimdi bilgisi derya gibi derin olan ne der; dikkat edersen başarılı insan bu sözü buna benzetir.”

KB/4813 “*negü tér eşit kör ay bilgi teñiz / özi kodkı alçak ne köñli ediz*” = “Dinle, bilgisi deryalar kadar geniş, mütevazı, alçak gönüllü, fakat gönlü yüce insan ne der.”

KB/5199 “*negü tér eşitgil ay bilgi teñiz / bilig birle işlep kızartğıl meñiz*” = “Ey hükümdar, dinle, bilgisi deryalar gibi derin olan insan ne der: bilgi ile hareket et, yüzün güler.”

Yusuf Has Hacib’in kavram dünyasında *bilgi*, *deniz* olarak yapılandırılmıştır. İki kavram arasındaki metaforik eşleştirme çokluk, büyüklük bakımından yapılmıştır; çok bilgili insanların bilgileri denize benzetilmiştir. Ayrıca bilginin öğrenme süresi ve tüketilmesinin mümkün olmadığına dair *denizle bilgi* arasında bir eşleştirme yapılmıştır:

KB/6609 “*bilig bir teñiz ol uçı yok tüpi / neçe suw kötürgey semürgük sora*” = “Bilgi bir denizdir, onun ucu bucağı, dibi yoktur; serçe alsa alsa bundan ağzına ne kadar su alabilir.”

KB/6610 “*bu bilgiñ bile öz başıñ tezginür / bilümez özüñni özüñde yıra*” = “Bu bilgi ile senin başın döner; kendisini bilmeyen kendini kendinden uzaklaştırır.”

1. Dalarak denizin dibi bulunmaz, giderek denizin sonuna ulaşılmaz; aynı şekilde öğrenerek bilgi tükenmez. Eğitimin süresiyle ilgili olan bu metafor kültürümüzde hayat boyu öğrenme (beşikten mezara kadar ilim) anlayışının yüzyıllardır var olduğunu göstermektedir. 2. Deniz genişliğiyle insanın başını döndürür; kişi kendisini bilmezse bilgi de insanın başını döndürür ve kendinden uzaklaştırır. Rotası olmayan, nereye gideceğini bilmeyen insan *bilgi* denizinde kaybolur.

KB/4704 “*ölüm aldı méndin bu iki tatığ / nerek emdi dünyâ ay bilgi batığ*” = “Ey bilgisi derin olan, ölüm bu iki zevki benden aldıktan sonra dünya neye gerek!”

KB/3382 “*ne edgü bilig bérđi bilgi koyuğ / oğul kız atı erke kitmez oyuğ*” = “Bilgisi derin olan ne iyi bilgi verdi; oğul kızın adı, insan için giderilemeyen bir gölgedir.”

KB/3829 “*negü tér eşit emdi bilgi koyuğ / sınap bilgüçi edgü isiz kamuğ*” = “Şimdi derin bilgi sahibi ve her şeyi iyi mi kötü mü diye sınıyarak anlayanın ne dediğini dinle:”

KB/4928 “*kayu iş kılıp bulmasa ol tatığ / kodu bérgü ançan ay bilgi batığ*” = “Ey derin bilgili olan, insan bir işle uğraşıp tat bulamazsa onu bir süre bir tarafa bırakmalıdır.”

KB/5713 “*negü tér eşit tıñla bilgi batığ / saña ötler emdi ay köñli katığ*” = “Derin bilgili insan ne der, dinle; işte sana nasihat veriyor, ey taş kalpli.”

BİLGİ, NEHİR/ PINARDIR	Kaynak alan: NEHİR/ PINAR →Hedef alan: BİLGİ
------------------------	---

Kutadgu Bilig’de bilgili insanların *bilgisi* doğadaki ırmağa ve duru bir pınara göre yapılandırılmıştır. Irmak/ pınar tükenmeden sürekli akar; aynı şekilde bilgili insanların *bilgisi* de tükenmeden akar.

KB/973 “*biliglig kişiniñ sawı eksümez / akığlı süzük yul suwı eksümez*” = “Bilgili kişinin sözü eksilmediği gibi akan duru pınarın suyu kesilmez.”

KB/4691 “*ne edgü bilig bérđi bilgi ögüz / eşitgil munı sen ayâ köñli tüz*” = “Bilgisi ırmak gibi gür akan bilge ne iyi söylemiş; ey temiz kalpli insan, sen bunu dinle.”

KB/5119 “*bayat kullarında meniñde yawuz / adın bilmegil sen ay bilgi ögüz*” = “Ey bilgisi nehir olan, Allah’ın kullarından benden daha kötüsü olduğunu sanma.”

2.5. Bilginin Besleyici Özelliği

*Kutadgu Bilig'*de *bilgi*; bireyin dolayısıyla da toplumun ideal bir şekilde getirilmesinde besleyici bir kaynak boyutuyla karşımıza çıkmaktadır ve bu boyuta odaklanacak kavramlarla metaforik ilişkilere girmektedir. *Bilgi* bireyin ve toplumun hem karnını ve ruhunu doyuracak *yiyecek* hem de manevi susuzluğunu giderecek *sudur*.

BİLGİ, YİYECEKTİR	Kaynak alan: YİYECEK →Hedef alan: BİLGİ
-------------------	---

Yiyecek insanın yaşamını idame ettirmesinde temel ihtiyaçlarımızdandır. Bu temel ihtiyaç ve *bilgi* kavramı arasındaki metaforik eşleştirme insana sağladığı imkânlar, maddi ve manevi doyum boyutuyla yapılmıştır: 1. *Yiyecek* insanın karnını doyurduğu gibi *bilgi* de insanın ruhunu doyurur. 2. *Bilgi* insanın fizyolojik olarak da karnını doyurmak için bir vesiledir. 3. Yaşamak için *yiyecek* zaruri ihtiyaçlardandır; aynı şekilde yaşamak için *bilgi* de gereklidir. Aşağıdaki beyite göre *bilginin* temel ihtiyaçlarımızdan olan *yiyecek* olarak görüldüğü anlaşılıyor. Ayrıca Hacib, çocukların yetiştirilmesiyle ilgili verdiği tavsiyelerinde çocuğa gerekli bilgi ve erdem öğretildiğinde yaşamak için ihtiyaçlarını karşılayabileceği malı kendisinin rahatça kazanabileceğini dile getirmiştir; yani öğretilen *bilgi* çocuğa *aş* ve *don* olacaktır (KB/4508).

KB/321 “*biligligke bilgi tükel ton aş ol / biligsiz kılınç yavuz koldaş ol*” = “Bilgili kişiye bilgi yeterli yiyecek ve yiyecektir; bilgisizin yaptıkları kendisine kötü arkadaştır.”

KB/990 “*biliglig kişiler et öz yavurtur / bilig birle awnur cânın semritür*” = “Bilgili kişiler vücutlarını yıpratır; bilgi ile avunur ve ruhlarını semirtir.”

BİLGİ, SUDUR	Kaynak alan: →Hedef alan: BİLGİ
--------------	---------------------------------

*Kutadgu Bilig'*de fayda yönünden bilgi-su metaforik eşleşmesi de vardır. Suyun canlılar için gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir; hayatın idamesi için su vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bu nedenle su gittiği yere canlılık götürür ve etrafı besler; bilgili insanların *bilgisi* de gittiği yeri canlandırır ve bilgili insanlar etrafındakileri besleyerek onlara faydalı olurlar.

KB/972 “*biliglig sözi yerke suw teg-turur / akıtsa suwuğ yerde ni’met önür*” = “Bilginin sözü toprak için su gibidir; su akıtılınca yerden nimet çıkar.”

KB/974 “*öyük çim osuğluğ bolur bilgeler / çıkar suw kayuda adak tepseler*” = “Bilgeler sulak yerlere benzer; nereye ayak vururlarsa oradan su çıkar.”

KB/975 “*biligsiz kişi köñli kum teg-turur / ögüz kirse tolmaz ap ot yem önür*” = “Bilgisiz kişinin gönlü kumsal gibidir; nehir aksa dolmaz, orada ot ve bitki bitmez.”

KB/6606 “*biligsiz yürek til negüke yarar / bilig birle suw teg kamuğka yara*” = “Bilgisiz yürek ve dil neye yarar; bilgi ile su gibi herkese yara.”

2.6. Bilginin Tedavi Edici Özelliği

Kutadgu Bilig bireyin, toplumun ve devletin gelişimi açısından onları ideal düzeye getirmeye ilgili bir iddiayı ortaya koyar. Bu süreçte elbette birey, toplum ve devlet açısından yolunda

gitmeyen durumlar ortaya çıkacak, aşılması gereken hastalıklar/problemler olacak; işte bu noktada Yusuf Has Hacib *bilgiyi ilaç* olarak karşımıza çıkarır, bireysel ve toplumsal hastalıklara *bilgiyi ilaç* olarak önerir. İlaç bedende zuhur eden hastalıkları tedavide kullanılır; *bilgi* ise bireyin, toplumun ve idarecilerin gelişimsel problemleri için ilaçtır:

BİLGİ, İLAÇTIR	Kaynak alan: İLAÇ →Hedef alan: BİLGİ
----------------	--------------------------------------

KB/156 "*bilig ma'nîsi bil negü tér bilig / bilig bilse ötrü yırar erde ig*" = "Bilginin manasını bil; bak, bilgi ne der: bilgiyi bilen insandan hastalık uzaklaşır."

KB/157 "*biligsiz kişi barça iglig bolur / igig emlemese kişi terk ölür*" = "Bilgisiz kişi hep hastalıklı olur; hastalık tedavi edilmezse kişi çabuk ölür."

KB/158 "*yori ay biligsiz igiñni ota / biligsiz otın sen ay bilge kuda*" = "Yürü ey bilgisiz, hastalığını tedavi ettir; ey bilge âlim, bilgisizliğin ilacını sen söyle."

KB/1970 "*bu beglik igiñe otı ög bilig / ukuş birle emle ay kıkı silig*" = "Beylik hastalığının ilacı akıl ve bilgidir; ey yumuşak huylu, onu akıl ile tedavi et."

KB/1971 "*biliglig ukuşluğ kerek beg tetig / anın kılta ötrü igiñe itig*" = "Bey bilgili, akıllı ve zeki olmalıdır; beyliğin hastalığına ancak bunlarla çare bulunabilir."

2.7. Bilginin Olgunlaştırıcı Özelliği

Bilgi ve *ateş* kavramları arasındaki metaforik eşleşme, ateşin pişirici ve olgunlaştırıcı özelliğiyle yiyeceğe kattığı lezzet boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Pişmek ve olgunlaşmak kavramları yiyeceğin yemek için en elverişli kıvama gelmesiyle ilgilidir. İster bireysel işlerde ister devlet idaresiyle ilgili işlerde başarının sırrı da *bilgi*yle pişirerek iş yapmaktan geçmektedir. Ayrıca bilgili insanların sözleri dahi *bilgi*yle pişirilmiştir. *Bilgi*yle pişirilen işlerden lezzet/zevk alınır; *bilgi*yle pişen söz de lezzetlidir. Kutadgu Bilig'de ideal bireyin ve devlet idaresinin şekillenmesinde *bilgi* pişirici/olgunlaştırıcı bir ateş olarak karşımıza çıkar:

BİLGİ, ATEŞTİR	Kaynak alan: ATEŞ →Hedef alan: BİLGİ
----------------	--------------------------------------

KB/330 "*bolur ötrü işler bütün hem bışığ / biliglig kişiler bışığ yér aşığ*" = "Sonunda işler sağlam olur ve olgunlaşır; bilgili kişiler yemeği pişmiş sever."

Bu beyitin bağlamı göz önünde bulundurulduğunda beylerin özelliklerini tasvir etmekte; akıllı ve bilgili insanların iş yapış tarzından bahsetmektedir. Bilgili insanlar, işe yarayan ve yaramayana dikkat ederek, gerekli ve gereksizi hakkıyla soruşturarak, her işte gözünü keskin tutarak iş yaparlar ve *bilgi*yle işleri başarıya ulaştırırlar (KB/326-329). Bu tür kişiler işlerini *bilgi*yle pişirerek iyice olgunlaştırırlar; böylece iki dünyada da amaçlarına ulaşırlar. Ayrıca âlim/ bilgili kişilerin öğüt olarak verdikleri sözlerde bir olgunluk vardır:

KB/168 "*biliglig bilig bérđi tilke bışığ / ayâ til idisi küdezgil başığ*" = "Bilgi sahibi kişi dil için olgunlaşmış bir söz söyledi; başını gözet, ey dil sahibi."

2.8. Bilginin Saklanamama Özelliği

Bazı şeyler gözle görülme de varlığına dair işaretler mevcuttur; bunları saklamak çok da mümkün değildir. Misk kokusuyla ilgili metafor *bilginin* saklanamamasıyla ilgili bir boyutu ortaya koyar. İdeal devlet düzenini oluşturmak için idarecilerin seçiminde bilgili dolayısıyla liyakatli kişileri seçmek çok da zor değildir. Çünkü misk kokusu kullanan birisi bunu çevresindekilerden saklayamaz; çevresindekiler kokuyu göremeseler de onun varlığını bilirler. Bilgi sahibi de *bilgisini* gizleyemez; *bilgi*, dile ve söze öyle bir ayar verir ki çevredeki o kişinin *bilgiden* bir hisse sahibi olduğunu anlarlar. Bilgili insan, konuştuğunda doğru konuşur ve sözleri misk gibi kokar. *Bilgi* bu boyutuyla *Kutadgu Bilig'*de misk kokusu olarak karşımıza çıkar:

BİLGİ, MİSKTİR	Kaynak alan: MİSK KOKUSU →Hedef alan: BİLGİ
----------------	---

KB/311 *yıparlı biligli teñi bir yañı / tutup kizlese bolmaz özde öñi* = Misk ve bilgi birbirine benzer; insan bunları yanında gizli tutamaz.

KB/312 *“yıpar kizlese sen yıdı belgürer / bilig kizlese sen tilig ülgüler”* = “Miski gizlersen kokusundan belli olur; bilgiyi saklarsan, dili ayarlamasından belli olur.”

KB/1937 *“ilig aydı uktum bu söz barça çın / köni sözlediñ söz yıpar burdı kin”* = “Hükümdar dedi ki: Anladım, bunların hepsi doğrudur; bu sözü doğru söyledin, sözün misk gibi koktu.”

2.9. Bilginin Sağladığı Çoklu Yarar

*Kutadgu Bilig'*de *bilgi* çok yönlü olarak karşımıza çıkar; insan, toplum ve idareciler açısından sağladığı fayda çoktur. İşte *bilginin* bu boyutu insanın kardeşi ve akrabaları sayesinde elde ettiği çoklu faydalarla eşleştirilmiş, *bilgi* bir kardeş ve akraba olarak görülmüştür:

BİLGİ, AKRABADIR	KARDEŞ/ AKRABA	Kaynak alan: KARDEŞ/ AKRABA →Hedef alan: BİLGİ
---------------------	-------------------	---

KB/317 *“ukuş ol saña edgü andlıg adaş / bilig ol saña ked bağırsak kadaş”* = “Akıl senin için iyi ve sadık bir dosttur; bilgi senin için çok merhametli bir kardeşdir.”

*Kutadgu Bilig'*de *bilgi*, merhametli bir *kardeş* veya *akraba* kavramıyla yapılandırılmıştır. Beyitin kendisinde veya bağlamında iki kavram arasındaki metaforik eşleşmenin hangi yönlerden olduğu belli değildir; ancak Hacib'in kavram dünyasında kardeşlik ya da akrabalık kavramlarının çerçevesi incelendiğinde *bilgiyle kardeş* arasındaki metaforik boyut ortaya çıkacaktır. Şu beyitlerde kardeşlik ve akrabalık kavramlarının çerçevesini bulmak mümkündür: Kardeş ve akrabaları yanında olan kişi herkesten güçlüdür, onun namı ve şöhreti büyüktür, adı ve sözü muteberdir (KB/3171-3174). Kardeş ve akrabalar dayanışma içindedirler; birbirinden faydalanır, böylece mutlu olurlar (KB/3208). Merhametli ve birbirine gönülden bağlı akrabalar arasında keder az, sevinç çok olur (KB/3297-3300). Samimi anlamda akrabalar birbirleri için endişelenirler (KB/3329, 3336). Kardeşler, akrabalar bir sorun olduğunda birbirlerine güzel fikirler vererek kardeşlik hukukunu yerine getirirler (KB/3483). Kardeş ve dost arasında bir fark yoktur (KB/3485). Söz konusu

beyitlerde geçen kardeşlik ve akrabalık kavramına göre *bilgi* insana merhametli bir kardeş ve akraba olunca güç, şöhret, nam katacak; insanın sözü muteber olacak, *bilgiden* fayda görecektir ve *bilgi* sayesinde mutlu olacak, insan karşılaştığı sorunları çözerken ona danıştığında güzel fikirler verecektir. Kardeş, akraba kavramının bu boyutlarıyla tespit ettiğimiz diğer metaforlarda öne çıkan bazı boyutların da örtüştüğü anlaşılıyor.

2.10. Bilginin Ayırt Edici Özelliği

*Kutadgu Bilig'*de bilginin ayırt edici/temizleyici özelliği iki açıdan öne çıkar. Bireysel gelişim açısından bakıldığında insanın gönlünde olan gereksiz şeyleri *bilgi* süzerek temizler; toplumsal açıdan bakıldığında toplumda vuku bulan pis karışıkları temizleyen yine *bilgidir*:

BİLGİ, SÜZEKTİR	Kaynak alan: SÜZEK →Hedef alan: BİLGİ
-----------------	---------------------------------------

KB/221 “*ukuş birle eslür¹ kişi artakı / bilig birle süzlür bodun bulğakı*” = “İnsanların bozguncusu akılla elenir/ ayıklanır; halk arasında çıkan karışıklık bilgiyle süzülerek berraklaştırılır.”

KB/2712 “*biligin ukuşun tegip él tüzer / bu üç neñ bile er ajunuğ süzer*” = “İnsan bilgi ve akıl ile memleketi düzenler; bu üç şeyle insan dünyayı duru bir hale getirir.”

KB/3936 “*ay köñli süzük er ay bilgi üküş / baka kör bu sözke yetürgil ukuş*” = “Ey duru gönüllü insan, ey bilgisi çok olan, dikkatle bu sözü kavra.”

KB/4464 “*yéme yakşı aymuş biliglig süzük / bodunka bağırsak ne köñli tüzük*” = “Bilgili, temiz ve berrak kalpli, halka merhametli insan çok iyi söylemiş.”

KB/5980 “*negü tér eşitgil biliglig sözi / bilig ol kiterdeçi köñül tozı*” = “Bilginin sözü ne der, dinle; gönlün tozunu temizleyen bilgidir.”

*Kutadgu Bilig'*de bilginin süzek olarak kullanımı iki şekilde ortaya çıkar; insanın kişiliği ve toplumda çıkan karışıklıkların temizlenip berraklaştırılmasında bilgi süzek olarak kullanılır. Özellikle insanın gönlündeki, kalbindeki gereksiz olanı bilgi süzerek temizler. İki kavram arasında metaforik eşleştirme şu şekildedir: 1. Bilgi süzek gibi temizleyicidir. 2. Süzek, sıvıları süzerek yararlı olanla yararsız olanı ayırt eder; aynı şekilde bilgi de insan veya toplum için pis şeyleri süzerek yararlı ve yararsız olanı ayırt eder.

Bilginin bu yönü insanlara da faydalı faydasız olanı ayırt etme becerisini kazandırır. Bilgi sahibi âlim kişilerin vasıflarından biri de iyi ve kötüyü birbirinden ayırt ederek doğru yolda ilerleyen kişiler olmasıdır:

KB/4343 “*bular ol yarar ya yaramazlarığ/ seçip adra tutğan köni yol arığ*” = “Faydalı ve zararlı şeyleri birbirinden ayırt ederek, doğru ve temiz yol tutan kişiler bunlardır.”

¹ Arat (2008: 124-125), fiili *aslur* şeklinde okumuş ve *asılır* olarak anlamlandırmıştır. Bizce fiil *eslür* şeklinde okunmalı ve *elenmek/ayıklanmak* olarak anlamlandırılmalıdır. Beyitte bilgi-süzek metaforunun varlığı açıktır; ancak toplumdaki karışıklık bilgi süzeğiyle temizleniyorsa insanlar arasındaki bozguncular akıl eleğiyle ayıklanır. Beyit, bilgi-süzek metaforuna paralel olarak akıl-elek metaforunu da içermektedir; fiil “*eslür: elenir*” şeklinde okunursa akıl-elek metaforunun varlığı ortaya çıkmaktadır.

2.11. Bilginin Estetik Yönü

*Kutadgu Bilig'*de *bilginin* estetik boyutu da işlenmiştir; eğer *bilgi* bir işe dahil olursa o işi güzelleştirir. İlgili beyitlerin bağlamı ülkedeki idarecilerin iş yapış tarzıyla ilgili öğütleri içermektedir; idarecilerin işlerini yaparken en güzel şekilde yapmaları, işlerini *bilgileriyle* süsleyerek güzelleştirmeleri tavsiye edilmektedir. Buna göre bu beyitlerde *bilginin süs* olarak görüldüğü anlaşılıyor. Süs bulunduğu yeri güzelleştirir; aynı şekilde *bilgi* de bir işe dâhil olunca o işi güzelleştirir.

BİLGİ, SÜSTÜR	Kaynak alan: SÜS →Hedef alan: BİLGİ
---------------	-------------------------------------

KB/2167 “*negü tér eşitgil biliglig tetig / biliglig tetig bilgi ilke itig*” = “Bilgili ve akıllı kişi ne der, dinle; bilgili, akıllı kişinin bilgisi ülke için süstür.”

KB/2482 “*tükel bilse erdem bitise bitig / kamuğ işke bilgin bu kılsa itig*” = “Bütün erdemlere sahip olmalı, kalem sahibi olmalı; her türlü işe bilgisini süs yapmalı.”

2.12. Bilginin Canlandırıcı Özelliği

*Kutadgu Bilig'*de bilgisiz, ölü gibi yaşayanlar ideal insan tipinin dışında sayılır; insanın gerçek anlamda canlı kabul etmek için *bilgi* sahibi olması gerekir. Bu bağlamda *bilgi* insana canlılık veren bir ruh olarak karşımıza çıkar:

BİLGİ, RUHTUR	Kaynak alan: RUH →Hedef alan: BİLGİ
---------------	-------------------------------------

KB/2450 “*bilig tegmese kimke erse ülüg / tirig tése bolmaz anı tut ölüg*” = “Kim bilgiden nasibini almamışsa, ona diri demek doğru olmaz; sen onu ölü say!”

KB/2452 “*biligsiz kişi ol kuruğ sır bediz / biliglig kişi ornu kökte ediz*” = “Bilgisiz kişi cansız bir suretten ibarettir; bilgili kişinin derecesi gökten daha yücedir.”

Kültürümüzde canlılığın vesilesi olan *ruh*, Allah'ın insana bahşettiği en büyük nimet olarak düşünülmektedir. 2448. beyitte de bilgili insanların, hayatta en büyük nimete kavuşan insanlar olduğu dile getirilmiş; canlıyı, canlı yapan şey olarak *ruh* ve *bilgi* denk tutulmuştur. Yusuf Has Hacib, *bilgiyi* bir *ruh* olarak görmekte ve iki kavram arasında canlılığın göstergesi bakımından bir metaforik eşleştirme yapmaktadır. 1. *Ruh* bedende olduğu zaman insan hayatta; aynı şekilde *bilgi* insanda olduğunda insan yaşıyor sayılır. 2. *Bilgi*, insana bahşedilen en büyük nimet *ruh* gibidir. 3. *Bilgi*, canlılık için gerekli olan *ruh* gibidir.

2.13. Yanlış ve Eksik Bilginin Zararlı Yönü

Yusuf Has Hacib bilgiyle ilgili hep olumlu boyutları öne çıkaran metaforlar kullanmıştır; ancak eksik, yersiz ve zamansız bilginin zararlı olabileceği hususunda da idarecileri ve toplumu uyarmıştır. Bu zararın boyutlarını düşman metaforu üzerinden yapılandırmıştır. Bu noktada eksik ve yanlış *bilgi* karşımıza bir *düşman* olarak çıkmaktadır:

BİLGİSİZLİK, DÜŞMANDIR	Kaynak alan: DÜŞMAN →Hedef alan: BİLGİSİZLİK
------------------------	--

KB/318 “bilgisizke bilgi kılınçı yağı / adın bolmasa tap bu iki çoğı” = “Bilgisizin düşmanı kendi bilgisi ve yaptığıdır; başka düşman olmasa bile, bu ikisinin sıkıntısı yeterlidir.”

KB/170 “bilip sözlese söz biligke sanur / bilgisiz sözi öz başını yéyür” = “Söz, bilerek söylenirse bilgi sayılır; bilgisizin sözü kendi başını yer.”

*Kutadgu Bilig'*de bilginin her türlüü iyi ve faydalı değildir; yanlış olan bilgisizin bilgisi ve bu bilgiye göre yapılanlar, kişinin kendisi için düşman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgisizce söylenen söz insanı ölüme kadar götürebilmektedir. Düşman kişiyi ya öldürür ya esir eder; eksik ve yanlış bilgi de ya insanın ölümüne ya esir olmasına sebep olur.

2.14. Bilginin Dönüştürücü Gücü

Modern kimyayla eski kimya arasında bir ilgi yoktur. Yunanca kökenli olan kimya; bakır, gümüş gibi daha değersiz maddeleri iksirlerle altına dönüştürmenin ilmidir (Pala, 2003, s. 288). Bu özellikleri dikkate aldığımızda Hacib, *bilgi* ile *kimya* arasında malı çoğaltıcı yönden bir eşleştirme yapmıştır. Bilginin azı dahi önemlidir; çünkü az bir *iksir* değersiz maddeleri altına dönüştürerek değerli kılar, az bir *bilgi* dahi değersiz şeyleri değerli hâle dönüştürebilir. *Kutadgu Bilig'*de zenginlik ve refahı sağlayan malı çoğaltmanın yolu da *bilgiden* geçmektedir. Bu bağlamda *bilgi* kimya/iksir olarak karşımıza çıkar:

BİLGİ, KİMYADIR	Kaynak alan: KİMYA →Hedef alan: BİLGİ
-----------------	---------------------------------------

KB/310 “bilig kîmyâ teg ol neñ irklü-turur / ukuş ordusu ol neñ üglü-turur” = “Bilgi kimya gibi mal çoğaltıcıdır; akıl onun hazinesidir, içinde mal birikir.”

SONUÇ

Kavramsal metafor kuramına göre ele alınan bu çalışmada *bilgi* kavramıyla ilgili yirmi yedi adet metafor tespit edilmiştir. *Kutadgu Bilig'*deki *bilgi*yle ilgili kavramsal metaforlara günümüzden baktığımızda bazı metaforlar değişse de çoğunluğunun aynen varlığını koruduğu görülmektedir. Ayrıca bazıları varlığını korusa da insanın doğayla tecrübesinin değişimine bağlı olarak alt kavramların/içeriğinin değiştiği anlaşılmaktadır. Örneğin BİLGİ SİLAHTIR kavramsal metaforu günümüzde de varlığını korumakta; ancak dönemin ve günümüz insanı için silah kavramının işlevi aynı olsa da içeriği aynı değildir.

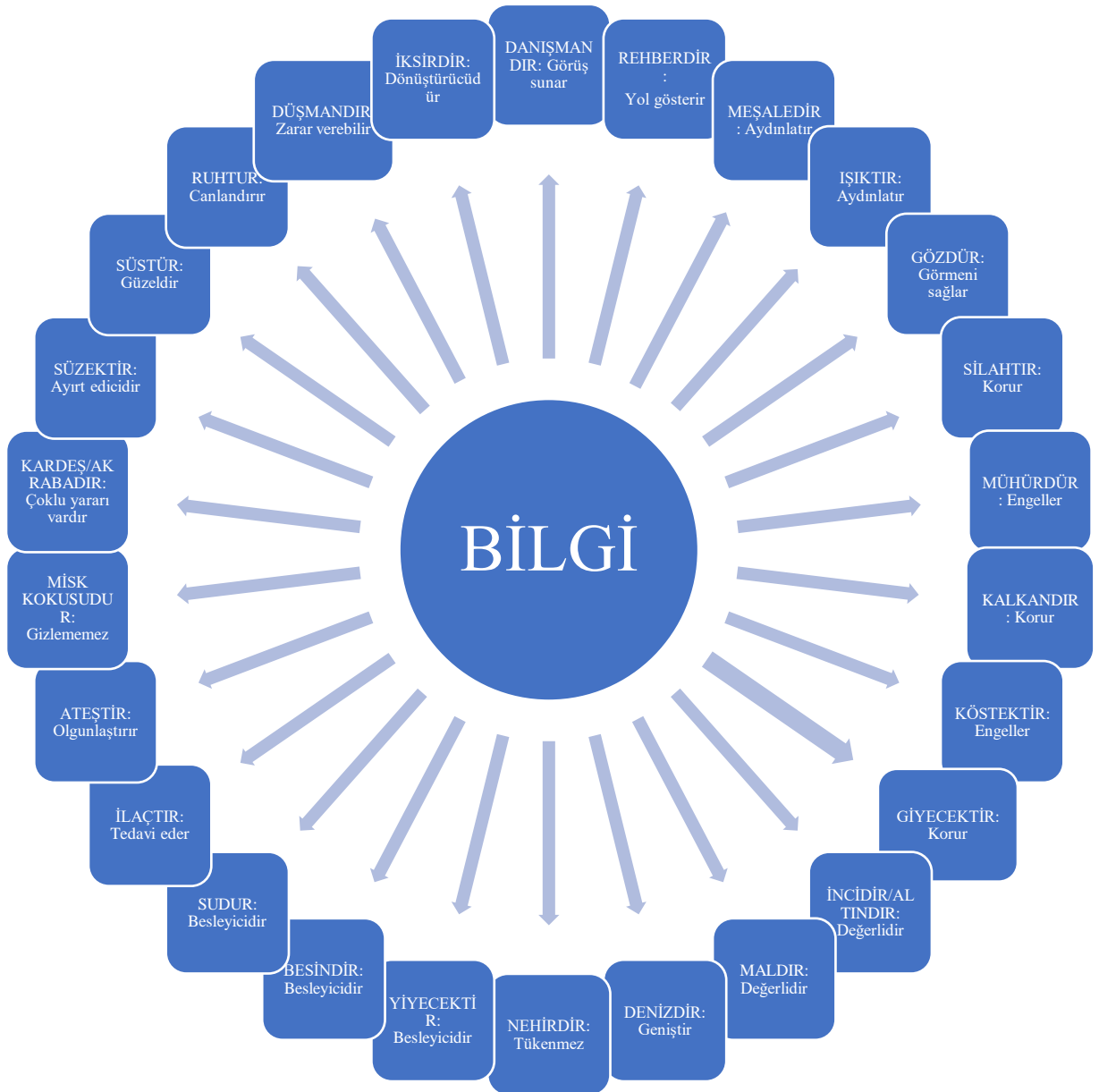
BİLGİ, KARDEŞ/AKRABADIR kavramsal metaforunda bilginin insana sağladığı çoklu fayda öne çıkarılmıştır. Bilginin bu boyutu diğer metaforlarda öne çıkarılan tek boyutla kesişmektedir. Bu açıdan söz konusu metafor, kapsayıcı genel bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu kesişim bazen zihnimizdeki kavramların birbirinden bağımsız olarak değil birbirine girişik biçimde yapılandıklarını da göstermektedir.

İncelemelerde *bilginin* hem ateş hem de su kavramına göre yapılandırıldığı anlaşılmıştır. Kaynak kavram ateş ve su tecrübesi birbirinin zıddı gibi görünse de bu kavramlar farklı bağlamlarda *bilginin* farklı bir boyutunu yapılandırmıştır.

Arat, tarafından 221. beyitte geçen *aslur* şeklinde okunan ve *asılır* olarak anlamlandırılan fiil, metafor teorisine göre değerlendirildiğinde *eslür* şeklinde okunmalı ve *elenir/ayıklanır* olarak anlam verilmelidir. Zira burada Hacib, akıl-elek metaforunu kullanarak toplumdaki bozguncuları ayıklamanın yolunu gösterir.

Türk toplumunun kavram dünyasında *bilgi* kavramının nasıl şekillendiğini ortaya koymak için yapılan bu çalışma gibi farklı dönemlerde öne çıkan eserlerin de kavramsal metafor kuramına göre incelenmesi gerekmektedir.

Yapılan incelemeler sonucunda bilgiyle ilgili kavramsal metaforlar ve kaynak kavram alanı ile bilgi kavram alanı arasındaki metaforik eşleştirmelerin görünümü şöyledir:

Şekil 1: Bilgi Kavramı ve Kaynak Kavramlar Arasındaki Metaforik Eşleştirmeler

KISALTMALAR VE İŞARETLER

b.t.	: Tarih yok.
Çev.	: Çeviren.
KB	: <i>Kutadgu Bilig</i> (Arat, 2008).
Haz.	: Hazırlayan.
=	: Beyitin Türkiye Türkçesine çevirisini belirtir.

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan (2009). *Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Arat, Reşit Rahmeti (1979). *Kutadgu Bilig III İndeks*. Yay. Haz. K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 47.
- Arat, Reşit Rahmeti (2008). *Kutadgu Bilig Yusuf Has Hacib*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Atalay, Besim (1986). *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini Endeks IV*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 524.
- Aydemir, Özgür Kasım (2013). "Kutadgu Bilig'in Dilinde Bilgi Kavramı ve İşlevi". *Turkish Studies*, S. 8/1, s. 803-810.
- Çetinkaya, Bayram (2017). "Kutadgu Bilig'de Kavramsal Metaforlar". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19 (2), s. 377-399.
- Eker, Özge ve Abdullah Kök (2019). "Kültürel Dil Bilim Bağlamında Kutadgu Bilig Metaforları". *Mediterranean Journal of Humanities*, S. IX/2, s. 225-242.
- Kaçalin, Mustafa S. (b.t.). *Kutadgu Bilig Metin*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 420. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10716,yusufhashacibkutadgubiligmustafakacalinpdf.pdf?0>.
- Karamanlıoğlu A. Fehmi (1970). "Kutadgu Bilig'in Diline ve Adına Dair". *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Özel Sayısı*, S. 98, s. 127-131.
- Köse, Saffet (2007). "Cihad Şiddete Referans Olabilir Mi?". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 9, s. 37-70.
- Kövecses, Zoltan (2005). *Metaphor in Culture*. Cambridge: Cambridge University.
- Lakoff, George ve Mark Johnson (2015). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. Çev. G. Y. Demir. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Ocak, Gürbüz ve Mevlüt Gündüz (2006). "Eğitim Fakültesini Yeni Kazanan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Dersini Almadan Önce ve Aldıktan Sonra Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Metaforlarının Karşılaştırılması". *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2(8), s. 293-310.
- Pala, İskender (2003). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 549.
- Uçan Eke, Nagehan (2020). "Kutadgu Bilig'de Kap Metaforları". *Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 1343, s. 1362-1377.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

